YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

2026-YIL / IYUN/6-SON, V-QISM

INTERNATIONAL STANDARD SERIAL NUMBER INTERNATIONAL CENTRE

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2026-yil, iyun.
V-qism

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor Genera's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja’sur Artiqboy o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

KORPORATIV BOSHQARUVDA ESG TAMOYILLARINI JORIY ETISHNING IQTISODIY TAHLILI 12
I. R. Berdikulova

TEKSTIL SANOATIDA SUV ISTE'MOLI VA QAYTA ISHLASH ULUSHI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK: 20 DAVLAT MISOLIDA KORRELYATSIYA VA K-MEANS KLASTER TAHLILI 16
Zayniyev Diyorbek Zokir o'g'li
Turobova Hulkar Rustamovna

O'ZBEKISTONDA BIZNES BIRLASHUVLARINI HISOBGA OLISHNI MHXS (IFRS) 3 ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 24
Davletov Ikrom Raximberganovich

VINOCHILIK SANOATI KORXONALARIDA TOVAR-MODDIY ZAXIRALAR AUDITINI TASHKIL QILISH VA O'TKAZISH TARTIBI 33
Jo'rayev Dilshod Xudoyqulovich

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ 38
Абдуллаева М.Б.

AGROSANOAT MAJMUASIDA INTEGRATSION TUZILMALARNING ISTIQBOLLI SHAKLLARINING NAZARIY ASOSLARI 44
Murodov Sherzodbek Murod o'g'li

RESPUBLIKADA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING BOZOR MEXANIZMI 51
Kalandarova Elnura Muzaffar qizi

TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN MAHALLALARDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHGA KO'MAKLASHISH 55
Niyozov Zuxur Davronovich
Yarlaqabov Faxriddin Baxodir o'g'li

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОТЧЕТА О ФИНАНСОВОМ ПОЛОЖЕНИИ КОМПАНИИ В СООТВЕТСТВИИ С ТРЕБОВАНИЯМИ МСФО 58
Худойкулова Дилора Дилмуродовна

SANOAT KORXONALARINING INVESTITSIYALARI TARKIBI VA ULARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINING IQTISODIY TAHLILI 64
Karimova Saodatxon Ulug'bek qizi

XALQARO MOLIYAVIY HISOBOT STANDARTLARIGA MUVOFIQ JORIY AKTIVLARNI HISOBGA OLISHNI TAKOMILLASHTIRISH 71
Mavlyanova Dilobar Maxkamovna

DAVLAT TOMONIDAN TURIZM SOHASINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 77
Karimova Dilafruz Sadriddin qizi

МЕТОДЫ АНАЛИЗА ЦИФРОВИЗАЦИИ В РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ 82
Ахмедова(Жабборова) Нилуфар Икболжон кизи

AHOLI ZICH JOYLASHGAN HUDUDLARDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIY-IQTISODIY OMILLARI VA XORIJIY TAJRIBA TAHLILI 89
Bo'stonova Nilufar Abdusmatovna
Nematjonova Risolatxon Dilshodbek qizi

JANUBIY KOREYA TAJRIBASIDA CHIQINDILARNI BOSHQARISHDA EPR TIZIMI VA RAQAMLI YECHIMLARNING O'RNI 94
Otarbayev Zamir Zairovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

SANOAT SALOHIYATI SAMARADORLIGINI INVESTISIYALAR ASOSIDA OSHIRISHNING MINTAQAVIY XUSUSIYATLARI 100
Urazaliyev Bekzod Sultanbayevich
ЦИФРОВЫЕ НАВЫКИ КАК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ЖЕНСКИХ КАДРОВ НА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ УЗБЕКИСТАНА........ 107
Дониёрова Зуҳрабону Алишер кизи
TURIZM SUG'URTASI VA UNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI........ 113
Xo'jamov Akbar Bahriddinovich
KELAJAKDAGI GLOBAL VA MINTAQAVIY IQLIM O'ZGARISHI HAMDA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH ZARURIYATI........ 118
Djumayev Askar Xaydarovich
SAMARQAND VILOYATI UMUMIY OVQATLANISH KORXONALARIDA RESURSLARNI BOSHQARISH SAMARADORLIGI........ 123
Erdonov Muhammadamin Erdon o'g'li
Qahhorova Nargiza Qahramonovna
Rafiqjonov Damir Raxim o'g'li
Jamilov Firdavs Otabek o'g'li
ПУТИ РАСШИРЕНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УПРАВЛЕНИИ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ........ 129
Норкулов Хабибулло
Абдурасулова Шахзода
Бахриддинов Дилшодбек
NATIV BRENDING VOSITASI SIFATIDA UGC VA EGC: GLOBAL TENDENSIYALAR VA O'ZBEKISTON BOZORIGA MOSLASHUV........ 135
Yuldasheva Mahliyo Baxtiyor qizi
SOLIQ TO'LOVCHILARGA XIZMAT KO'RSATISHDA RAQAMLASHTIRISH ORQALI SOLIQ MA'MURCHILIGINING SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI TAHLILI........ 138
Shamsiyev O'ktam Sayfitdinovich
НАУЧНЫЕ ПОДХОДЫ И ПРИНЦИПЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЦИФРОВОГО МОДЕЛИРОВАНИЯ ПРИ УПРАВЛЕНИИ БИЗНЕС-ПРОЦЕССАМИ........ 147
Джуманов А.А.
BANK SEKTORIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA XARAJAT SAMARADORLIGI: XALQARO TAJRIBA ASOSIDA EKONOMETRIK BAHOLASH........ 157
Masharipova Durdona Ulug'bekovna
РАЗВИТИЕ ИНСТРУМЕНТОВ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ........ 164
Джуманов А.А.
DAVLAT XARIDLARIDA SUN'IY INTELLEKTGA ASOSLANGAN NARXLAR MODULINI JORIY ETISH: KORRUPSIYAGA QARSHI KOMPLAYENS, HISOBDORLIK VA RAQOBATNI KUCHAYTIRISH YO'NALISHLARI........ 174
Raxmanov Furqat Temirovich
АНАЛИЗ НА ОСНОВЕ МОДЕЛИ АЛЬТМАНА ПРИ ОЦЕНКЕ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН........ 179
Ибрагимов Гайратжон Артикович
TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI BOSHQARISHNINZ ZAMONAVIY MODELLARI VA KOMPLAYENSNAZORAT TIZIMINI RIVOJLANTIRISH........ 186
Fayziyev Sherzod Djunaydilloyevich
SUN'IY INTELLEKTNING MEHNAT UNUMDORLIGI VA MOBILLIGIGA TA'SIRI........ 192
Shakarov Zafar Gafforovich

URGUT ERKIN IQTISODIY ZONASIDA SANOAT TARMOQLARINI KLASTERLASH SAMARADORLIGINING TAHLILI 198
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich
Qurbonov Tolmasjon Namoz o‘g‘li
Uzoqov Rafiq O‘lmas o‘g‘li

INFRATUZILMA INVESTITSIYALARINING AHOLI FAROVONLIGIGA TA’SIRINI BAHOLASHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA HUDUDIY XUSUSIYATLARI 204
Jiyanov Laziz Najimovich

«ЗЕЛЁНОЕ» ВОДОСНАБЖЕНИЕ В ЗАСУШЛИВЫХ РЕГИОНАХ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ ДЛЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ 210
Курбанова Дилфуза Махсудовна

TALABALARNING KASBIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIKPSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI 217
Karimova Feruza Xamidullayevna

PAXTACHILIKDA ZAMONAVIY AGROTEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH VA EKOLOGIK MUVOZANAT TA’MINLASHNING IQTISODIY MEXANIZMI 221
Ishniyazov Zoxid Normamatovich

FUQAROLAR MUROJAATLARI MA’LUMOTLARI ASOSIDA HUDUDLARNING IJTIMOIYIQTISODIY RIVOJLANISH DARAJASINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI 226
Inomov Daniyar Valijonovich

O‘ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA QIMMATLI QOG‘OZLAR BILAN OPERATSIYALARNI TAKOMILLASHTIRISH: HOLAT TAHLILI VA TAVSIYALAR 232
Niyozov Zuhur Davronovich
Xolmurotov Sardor
Haydaraliyev Avaz

YAQIN SHARQDA TURIZM EKSPORTI STRATEGIYALARI VA ULARNI O‘ZBEKISTONDA QO‘LLASH IMKONIYATLARI: BAA VA SAUDIYA ARABISTONI TAJRIBASI ASOSIDA QIYOSIY TAHLIL 238
Tolibova Aziza To‘lqin qizi

BANKLARDA IJARA MUOMALALARINI TARTIBGA SOLUVCHI ME’YORIY - HUQUQIY ASOSLAR VA XALQARO STANDARTLAR 243
Sativaldiyeva Gulchexra Xudayberdiyevna

QURILISH MATERIALLARI KORXONALARIDA STRATEGIK RISK-MENEJMENT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH 247
Masharipova Sevara

TO‘QIMACHILIK KORXONALARIDA TASHQI IQTISODIY FAOLIYATNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI 251
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich
Muhammadjonova Iroda Bahodir qizi

BALIQCHILIK TARMOG‘INI INTENSIV RIVOJLANTIRISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA ILMIY-NAZARIY ASOSLARI 256
Iskandar Yunusov

YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA BARQAROR QISHLOQ XO‘JALIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI: AGROEKOLOGIK VA IJTIMOIY-IQTISODIY YONDASHUVLAR INTEGRATSIYASI 262
Mirzanov Berdak Joldasbevich

RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING IPOTEKA KREDITLASH JARAYONINI OPTIMALLASHTIRISH MEXANIZMLARIGA TA’SIRI 268
A’zamxo‘jayeva Nihol

CHORVACHILIK MAHSULOTLARI STATISTIK KO‘RSATKICHLAR TIZIMI: METODOLOGIYA VA TAKOMILLASHTIRISH 273
Aysachev Abdulfotix Abdulfaizovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

O‘ZBEKISTONDA XIZMATLAR EKSPORTINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI 278
Ruziyeva Nigina Baxtiyorovna
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA O‘ZBEKISTONDA TA’LIM TIZIMIDA OLIB BORILGAN ISLOHOTLAR (MAKTABGACHA TA’LIM TIZIMI MISOLIDA) 284
G.A. Norbo‘tayeva
YASHIL MARKETING VA ESG INTEGRATSIYASI: STATISTIK TAHLIL VA BARQAROR RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI 288
Charos G‘ayratova
РАЗВИТИЕ ЦИФРОВЫХ СИСТЕМ И ОБЗОР ИНСТРУМЕНТОВ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ 294
Джуманов, А.А.
RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA INVESTITSIYALARNI JALB QILISH — IQTISODIY TARAQQIYOTNING MUHIM OMILI 303
Bayitova Rohatoy Bahrom qizi
QISHLOQ XO‘JALIGI MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQARUVCHILARNI SUG‘URTA MEXANIZMLARI ORQALI MOLIYALASH MASALALARI 307
Xakimov Zafar Ibragimovich
SOLIQ MA’MURCHILIGI ORQALI TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING BARQAROR FAOLIYAT YURITISHINI TA’MINLASH MUAMMOLARI 314
Ahrorqulov Jonibek Otabek o‘g‘li
FOOD PRICE VOLATILITY AND ITS EFFECTS ON LOW-INCOME HOUSEHOLDS 320
Rakhmatova Mukhlisa Dilshod qizi
SUN’IY INTELLEKTNING O‘ZBEKISTON SOLIQ TIZIMI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDAGI AHAMIYATI 327
Hamidova Shahzoda Odiljanovna
MHXS VA XUSUSIY SEKTOR KREDITLARI: MAMLAKATLARARO EMPIRIK TAHLIL 331
Davronbek Matyakubovich Matkarimov
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA’LIM XIZMATLARINI TASHKIL ETISHNING ZARURATI 336
Xasanova Yulduz Kayumovna
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA ALOQA KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI 340
Saidqosimova Umida Ibragimovna
PROSPECTS FOR DEVELOPING BROKERAGE AND UNDERWRITING ACTIVITIES OF COMMERCIAL BANKS IN UZBEKISTAN 345
Niyozov Zukhur
Barnoyev Mirfayoz
Yadgarov Avaz
ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN HIGHER EDUCATION: A GLOBAL REVIEW OF AI-POWERED TEACHING AND LEARNING 349
Begzod Nishanov
BULUTLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA ELEKTRON TA’LIM RESURSLARINI BOSHQARISH MEXANIZMLARI 356
Raxim Matniyazov
Umar Asrayev
ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ В УСЛОВИЯХ ФОРМИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ 367
Зугурова Зилола Дамировна

FOREIGN COUNTRIES' EXPERIENCE IN ORGANIZING AND MANAGING SMALL INDUSTRIAL ZONES 371
Shodmonkulov Kamoliddin Murodillayevich

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДЕНЕЖНЫЕ ПЕРЕВОДЫ КАК ФИНАНСОВЫЙ РЕСУРС УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ И ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ КЛАССИФИКАЦИЯ 375
Гимранова О. Б.

O'ZBEKISTON HUDUDLARIDA KAMBAG'ALLIK DARAJASI TAHLILI (2010–2025-yillar) 383
Hojiyev Tal'at Toshpo'latovich

MINTAQADA TABIIY KAPITALNI JAMG'ARISH SAMARADORLIGINI INTEGRAL INDEKS ASOSIDA BAHOLASH VA HUDUDLARNI TABAQALASHTIRISH (XORAZM VILOYATI MISOLIDA) 388
Raximov Faxriddin Shavkatovich

QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'INI UNDIRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA SOLIQ TO'LOVCHILAR XULQ-ATVORINI MODELLASHTIRISH: INSTITUTSIONAL VA BIXEVIORISTIK YONDASHUVLARNING INTEGRATSIYASI 393
Urazmatov Jonibek Musurmanovich

O'ZBEKISTON BANK SEKTORIDA RAQAMLI XIZMATLAR BOZORI: JORIY HOLAT, TENDENSIYALAR VA XALQARO TAJRIBA 398
Eshqobulova Charos O'roq qizi

KORXONALAR EKSPORT FAOLIYATINI BOSHQARISHDA INNOVATSION MOLIYAVIY INSTRUMENTLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH 403
To'rayeva Yulduz Shamsiddin qizi

XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA IQTISODIY RESURSLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI BO'YICHA XORIJIY TAJRIBALAR 410
Islomov Shuhrat Marufjonovich
Eshquvvatova Nodira Abdullayevna

METHODOLOGICAL APPROACHES TO ENHANCING PROFESSIONAL COMMUNICATION SKILLS OF FUTURE TEACHERS IN A DIGITAL LEARNING ENVIRONMENT 416
Dilnoza Jorayevna Kuvatova

MINTAQAVIY TURIZM RESURSLARINING TASNIFI VA ULARDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'NALISHLARI (SAMARQAND, BUXORO VA XORAZM VILOYATLARI MISOLIDA) 420
Sharipov Shahriyor Shamsiddin o'g'li

O'ZBEK VA INGLIZ TILSHUNOSLIKLARIDAGI SUBYEKT VA PREDIKAT PARADIGMASI, ULARNING UMUMIY VA XUSUSIY JIHATLARI 423
Azamova Gulruh Akbar qizi

BUXORODA TURISTLAR XAVFSIZLIGI: TURISTLARNING XAVFSIZLIK HISSI VA MUAMMOLAR TAHLILI 428
Kurbanova Mohinur Xabib qizi
Davronova Durdona Akobirovna

BUXORO VILOYATIDA EKOLOGIK VA MADANIY TURIZMNI INTEGRATSIYALASHGAN YO'NALISHLARINI RIVOJLANTIRISH: BARQAROR RIVOJLANISH METODLARI VA ISTIQBOLLARI 436
Xayrullayeva Nilufarbegim Nematullo qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

BUXORO VILOYATIDA EKOLOGIK VA MADANIY TURIZMNI INTEGRATSIYALASHGAN YO`NALISHLARINI RIVOJLANTIRISH: BARQAROR RIVOJLANISH METODLARI VA ISTIQBOLLARI

Xayrullayeva Nilufarbegim Nematullo qizi
Buxoro davlat universiteti
“Turizm va mehmonxona xo‘jaligi” kafedrasi o‘qituvchisi
Email: xayrullayevan@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada Buxoro viloyatida ekologik va madaniy turizmni integratsiyalashgan rivojlantirish metodlari va istiqbollari tahlil qilinadi. Tadqiqot aralash metodologiyaga — ilmiy adabiyotlar qiyosiy tahlili, me’yoriy hujjatlar tahlili hamda Buxoro viloyati statistika boshqarmasining so‘nggi ma’lumotlari asosidagi statistik tahlilga — tayanadi. Ishda viloyat turizmining hozirgi holati, madaniy meros obyektlari, xorijiy tajriba hamda 2025–2030-yillarga mo‘ljallangan prognoz ko‘rsatkichlari o‘rganilib, muallif ishlanmasi sifatida tahliliy jadvallar va rasmlar keltiriladi. Asosiy natijalar shuni ko‘rsatadiki, sayyohlar oqimi asosan Buxoro shahriga jamlangan, o‘rtacha qolish muddati atigi 1,8 kunni tashkil etadi va viloyatda rasmiy eko-madaniy marshrutlar tarmog‘i mavjud emas. Yashil turizmni tizimli joriy etish 2030-yilga borib sayyohlar sonini 1,35 mln kishiga, turizm daromadini 1,65 trln so‘mga yetkazishi prognoz qilinadi. Ish yakunida besh yo‘nalishli amaliy tavsiya taklif etiladi: sertifikatlangan eko-madaniy marshrutlar tarmog‘i, “Eko-madaniy ko‘ngillilar uyushmasi”ni (ECVA) institutsionallashtirish, Turistik-rekreatsion zona mexanizmini faollashtirish, integratsiyalashgan mahsulot orqali qolish muddatini uzaytirish va turizm ta’sirini monitoring qilish tizimi.

Kalit so‘zlar: ekoturizm, madaniy turizm, eko-madaniy integratsiya, yashil turizm, barqaror rivojlanish, erkin iqtisodiy zona, jamoa asosidagi turizm.

Аннотация: В данной статье анализируются методы и перспективы интегрированного развития экологического и культурного туризма в Бухарской области. Исследование основано на смешанной методологии, включающей сравнительный анализ научной литературы, анализ нормативно-правовых документов, а также статистический анализ на основе последних данных Управления статистики Бухарской области. В работе изучены современное состояние туризма региона, объекты культурного наследия, зарубежный опыт и прогнозные показатели на 2025–2030 годы; представлены аналитические таблицы и рисунки, разработанные автором. Основные результаты показывают, что туристический поток в основном сосредоточен в городе Бухаре, средняя продолжительность пребывания туристов составляет всего 1,8 дня, а официальная сеть эколого-культурных маршрутов в области отсутствует. Прогнозируется, что системное внедрение принципов зелёного туризма к 2030 году позволит увеличить количество туристов до 1,35 млн человек и довести доходы от туризма до 1,65 трлн сумов. В заключение предложены пять практических направлений: создание сети сертифицированных эколого-культурных маршрутов, институционализация «Ассоциации эколого-культурных волонтёров» (ECVA), активизация механизма туристско-рекреационной зоны, увеличение продолжительности пребывания туристов за счёт интегрированного туристического продукта и внедрение системы мониторинга воздействия туризма.

Ключевые слова: экотуризм, культурный туризм, эколого-культурная интеграция, зелёный туризм, устойчивое развитие, свободная экономическая зона, общественно-ориентированный туризм.

Abstract: This article analyzes the methods and prospects for the integrated development of ecological and cultural tourism in the Bukhara region. The research is based on a mixed methodology, including a comparative analysis of scientific literature, an analysis of regulatory documents, and a statistical analysis using the latest data from the Bukhara Regional Statistics Department. The study examines the current state of regional tourism, cultural heritage sites, international experience, and forecast indicators for 2025–2030, while presenting analytical tables and figures developed by the author. The main findings indicate that tourist

flows are largely concentrated in the city of Bukhara, the average length of stay is only 1.8 days, and there is no official network of eco-cultural routes in the region. It is projected that the systematic implementation of green tourism practices could increase the number of tourists to 1.35 million and tourism revenues to 1.65 trillion UZS by 2030. The article concludes with five practical recommendations: establishing a network of certified eco-cultural routes, institutionalizing the Eco-Cultural Volunteers Association (ECVA), activating the tourist-recreational zone mechanism, extending tourists' length of stay through integrated tourism products, and introducing a tourism impact monitoring system.

Keywords: ecotourism, cultural tourism, eco-cultural integration, green tourism, sustainable development, free economic zone, community-based tourism.

KIRISH

Turizm jahon iqtisodiyotining eng istiqbolli tarmoqlaridan biri bo'lib, "yashil" iqtisodiyotga o'tishda hamda barqaror va inklyuziv rivojlanishni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Tarmoqlararo soha sifatida turizm barqarorligidagi kichik o'zgarishlar ham mahalliy, milliy va mintaqaviy miqyosda sezilarli iqtisodiy ta'sir ko'rsatadi. O'zbekiston Respublikasida turizm milliy iqtisodiyotning strategik tarmog'i sifatida belgilangan bo'lib, mamlakatning boy tarixiy va madaniy salohiyatini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish manfaatlariga yo'naltirishga qaratilgan [2,4].

Buyuk Ipak yo'li chorrahasida joylashgan O'zbekiston 8000 dan ortiq tarixiy va tabiiy yodgorlikka ega bo'lib, ularning aksariyati UNESCOning moddiy va nomoddiy madaniy meros ro'yxatlariga kiritilgan [11]. Mamlakatga tashrif buyurgan xalqaro sayyohlar soni 2019-yildagi 2,7 mln kishidan 2022-yilda 6,7 mln kishiga yetdi. Markaziy Osiyoning eng qadimiy shaharlaridan biri bo'lgan Buxoro — tarixiy markazi UNESCO Jahon merosi ro'yxatiga kiritilgan, 140 dan ortiq me'moriy yodgorlikka ega noyob shahar — ushbu rivojlanishning markazida turadi [11].

Shu bilan birga, Buxoro viloyati turizmi rivojlanish uchun keng imkoniyatlarga ega. Xususan, an'anaviy bo'lmagan turizm turlari (ekoturizm, gastronomik turizm, agroturizm, sarguzasht turizmi)ni yanada kengaytirish, kichik va o'rta turizm korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish, marketing infratuzilmasini takomillashtirish hamda turistik mahsulotlar diversifikatsiyasini kuchaytirish uchun salmoqli salohiyat mavjud. Muhim istiqbolli yo'nalishlardan biri — sayyohlarning o'rtacha qolish muddatini oshirish va viloyatda yagona eko-madaniy marshrutlar tarmog'ini shakllantirish hisoblanadi.

Tadqiqotning maqsadi — Buxoro viloyatida ekologik va madaniy turizmni integratsiyalashgan rivojlantirish metodlarini ishlab chiqish hamda mintaqaning barqaror turizm salohiyatini oshirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar tayyorlashdan iborat. Ushbu maqsaddan kelib chiqib, quyidagi vazifalar belgilandi:

- eko-madaniy turizmning nazariy-uslubiy asoslarini o'rganish;
- xorijiy tajribani qiyosiy tahlil qilish, viloyatning resurs bazasi va sayyohlik dinamikasini baholash;
- 2025–2030-yillarga prognoz ko'rsatkichlarini asoslash hamda jamoa asosidagi rivojlanish modelini taklif etish.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ekoturizm tushunchasi ilmiy muomalaga 1980-yillarda meksikalik ekolog Hector Ceballos-Lascurain tomonidan kiritilgan bo'lib, u tabiiy hududlarga atrof-muhitni asraydigan, mahalliy aholi farovonligini ta'minlaydigan hamda ta'lim va izohlashni o'z ichiga oladigan mas'uliyatli sayohat sifatida ta'riflanadi [5]. Madaniy turizm esa tarixiy, madaniy va meros obyektlarini o'rganishga yo'naltirilgan sayohat bo'lib, bugungi kunda xalqaro turizmning taxminan 40 foizini tashkil etib, eng tez o'sayotgan segmentlardan biriga aylangan [6,9].

"Eko-madaniy turizm" yondashuvi tabiat va madaniy merosni birgalikda asrash hamda targ'ib qilish g'oyasiga asoslanadi va 1990-yillardan beri xalqaro turizm tashkilotlari tomonidan e'tirof etilgan [17]. Ushbu yondashuvning asosiy tamoyillari — barqarorlik, jamoa ishtirokini ta'minlash, madaniy autentiklikni saqlash, ekologik muvozanat va iqtisodiy samaradorlikdir. Bunday integratsiya destinatsiyaning umumiy jozibadorligini oshiribgina qolmay, har bir alohida resursga tushadigan bosimni ham kamaytiruvchi sinergetik ta'sir yaratadi — bu Buxoro kabi tarixiy va tabiiy merosga bir vaqtda ega mintaqalar uchun alohida ahamiyatga ega.

"Yashil turizm" atrof-muhitga minimal zarar yetkazadigan va mahalliy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlaydigan turizm shakli bo'lib, BMTning Barqaror rivojlanish maqsadlari, xususan, 8-maqsad (munosib mehnat va iqtisodiy o'sish), 11-maqsad (barqaror shaharlar va jamoalar) hamda 15-maqsad (quruqlikdagi hayot) bilan chambarchas bog'liq [7,8]. Jamoa asosidagi turizm bo'yicha tadqiqotlar mahalliy aholining boshqaruvdagi ishtiroki barqarorlikning zaruriy sharti ekanligini ko'rsatadi [18,19].

Buxoro mintaqasi turizmi muammolari mahalliy olimlar ishlarida ham yoritilgan. Yoriyeva F. M. viloyatda agroturizm sezilarli oʻsayotganini va boy tabiat, qishloq hududlari hamda hunarmandchilik agroturizm uchun istiqbolli asos ekanligini taʼkidlaydi [12]. Eralov A. gastronomik turizm va ochiq terassalar orqali yangi ish oʻrinlari yaratilayotganini qayd etadi [13], Norboyev U. T. esa viloyatning noyob tabiiy landshaftlari va shifobaxsh resurslari rekreatsiya va ekoturizm rivoji uchun muhim baza ekanligini asoslaydi [14]. Shu bilan birga, mavjud adabiyotlarda Buxoro kabi muayyan mintaqa miqyosida eko-madaniy integratsiyaning amaliy metodlari yetarlicha oʻrganilmagan — mazkur tadqiqot aynan shu boʻshliqni toʻldirishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot aralash (mixed method) metodologiyaga asoslanadi va u uchta tahliliy yondashuvni birlashtiradi: ilmiy hamda oʻquv adabiyotlarning qiyosiy tahlili, meʼyoriy-huquqiy hujjatlarning tahlili va Buxoro viloyati statistika boshqarmasining soʻnggi maʼlumotlari asosidagi statistik tahlil. Maqolada keltirilgan barcha tahliliy jadvallar, qiyosiy matritsa va rasmlar shu sintez asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Tadqiqot uch toifadagi manbaga tayanadi: birinchidan, ekoturizm va madaniy turizm boʻyicha ilmiy adabiyotlar [5,6,9,10]; ikkinchidan, BMT, UNWTO, UNESCO hamda Oʻzbekiston Respublikasining meʼyoriy hujjatlari va davlat dasturlari [1–4,7,8]; uchinchidan, Buxoro viloyati statistika boshqarmasi va Turizm hamda madaniy meros vazirligining 2024–2026-yillarga oid joriy maʼlumotlari [15,16,17].

Viloyat turizmi toʻrt oʻlchov boʻyicha — resurs (madaniy va tabiiy meros), iqtisodiy (daromad va bandlik), ijtimoiy (mahalliy jamoa manfaati) va ekologik (yuk va konservatsiya) oʻlchovlari boʻyicha baholandi. Xorijiy tajribani moslashtirishda qiyosiy yondashuv qoʻllanildi, prognoz koʻrsatkichlari esa mavjud resurs salohiyati, soʻnggi yillardagi statistik tendensiyalar va xalqaro tajribani moslashtirish imkoniyatlari asosida hisoblandi.

Tadqiqot sifatiy sintez xarakteriga ega boʻlganligi sababli sababiy taʼsirlarni miqdoriy oʻlchamaydi; prognoz koʻrsatkichlari baholash xarakterida boʻlib, ularga statistik tendensiyalar va xalqaro tajriba asos qilib olingan. Shu bois natijalar qatʼiy oʻlchovlar emas, balki siyosiy-amaliy qarorlar uchun asos beruvchi tahliliy xulosalar sifatida talqin etilishi lozim.

TAHLIL VA NATIJALAR

Buxoro viloyati Oʻzbekistonning eng boy tarixiy merosga ega hududlaridan biri boʻlib, shaharda 140 dan ortiq meʼmoriy yodgorlik mavjud; ulardan Ark qalʼasi, Kalon minorasi, Somoniylar maqbarasi va Labi Hovuz ansambli UNESCO Jahon merosi roʻyxatiga kiritilgan. Shu bilan birga, viloyat Qizilqum sahrosi, Zarafshon vodiysi hamda Vardonze va Romitan tumanlaridagi togʻli hududlar kabi tabiiy resurslarga ega boʻlib, ular ekologik turizm uchun keng imkoniyat yaratadi. Davlat dasturi doirasida belgilangan maqsadli koʻrsatkichlar 1-jadvalda keltirilgan (1-jadval).

1-jadval. Buxoro viloyati turizmini rivojlantirishning maqsadli koʻrsatkichlari[1] (2022-2026)

Koʻrsatkich	2022	2023	2024	2025	2026
Ichki sayyohlar tashrifi (mln kishi)	2,4	2,9	3,4	3,8	4,1
Xorijiy sayyohlar (ming kishi)	450	900	1200	1500	1800
Xizmatlar eksporti (mln USD)	121	200	230	270	300
Oʻrin-joylar soni (ming)	12,1	13,7	14,9	16,2	17,5
Mehmonxonalar (dona)	178	198	218	238	258
Bandlik darajasi (%)	45	51	61	71	93

Viloyat turizmi yuqori chidamlilik va tiklanish qobiliyatini namoyish etdi. COVID-19 pandemiyasi tufayli 2020-yilda 250 ming kishigacha tushgan sayyohlar oqimi keyingi yillarda davlat dasturlari yordamida tez tiklandi: 2021-yilda 2,2 mln, 2022-yilda 3,5 mln, 2023-yilda 4,87 mln kishiga yetdi va 2026-yilga 5,5 mln kishi prognoz qilinmoqda. Qitʼalar kesimida tahlil esa sayyohlar oqimida MDH va Yevropa davlatlarining yetakchi oʻrin tutishini koʻrsatadi (1, 2-rasmlar).

1 Manba: Tadqiqotlar natijasida muallif ishlanmasi.

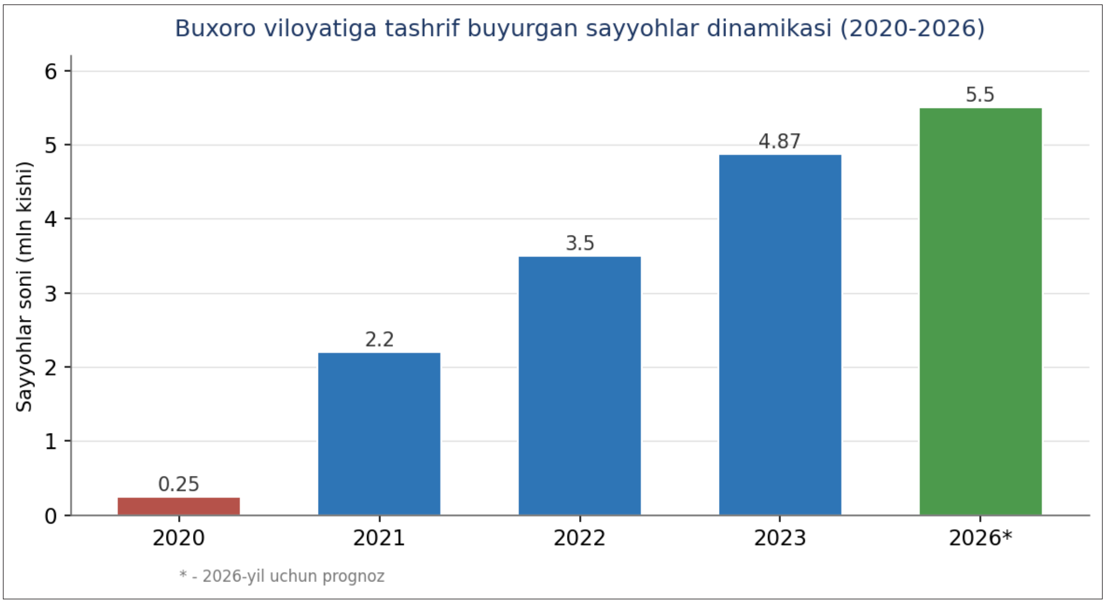

1-rasm. Buxoro viloyatiga tashrif buyurgan sayyohlar dinamikasi (2020-2026)[2]

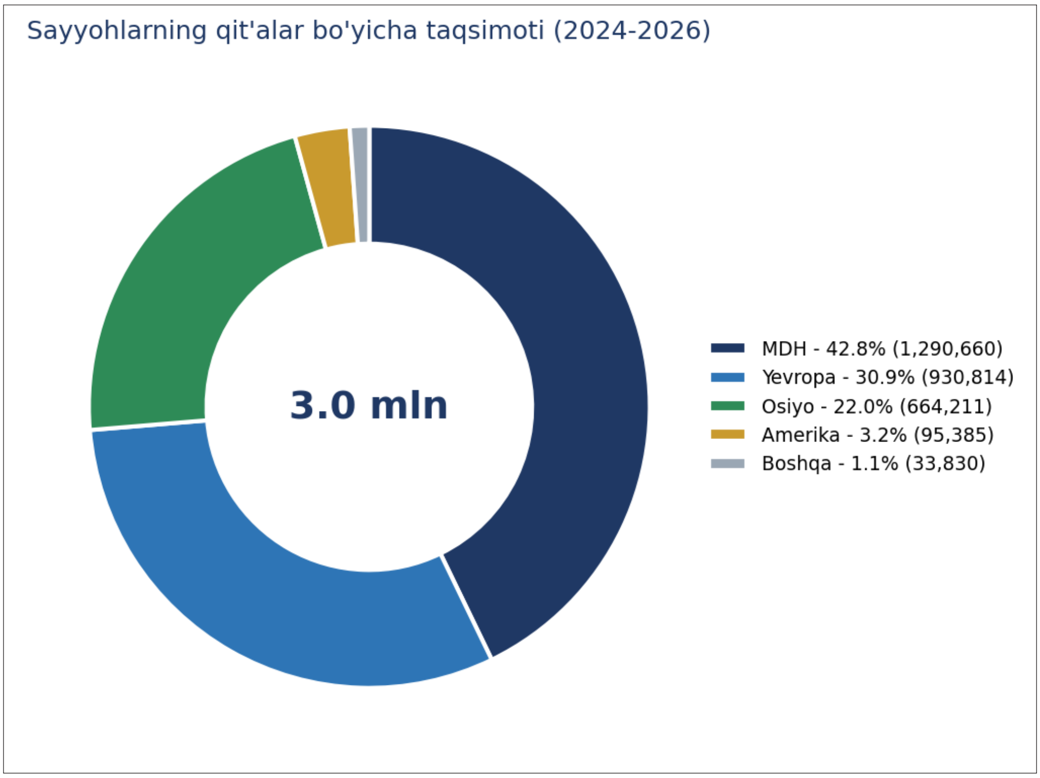

2-rasm. Sayyohlarning qit'alar bo'yicha taqsimoti (2024-2026)[3]

Destinatsiya miqyosidan alohida yodgorliklar darajasiga o'tish barqarorlik bosimi muayyan madaniy meros obyektlarida qanday namoyon bo'lishini oydinlashtiradi. 2-jadvalda Buxoro viloyatining sakkizta vakillik obyekti — to'rttasi UNESCO ansambli doirasida — davri, maqomi hamda har biriga xos asosiy tahdid va boshqaruv chorasi bo'yicha tahlil qilingan (2-jadval).

2 Manba: Tadqiqotlar natijasida muallif ishlanmasi.
3 Manba: Tadqiqotlar natijasida muallif ishlanmasi.

2-jadval. Buxoro viloyatining madaniy meros obyektlari tahlili[4]

Madaniy meros obyekti	Davri	Maqomi	Asosiy tahdid va boshqaruv chorasi
Ark qal'asi	mil.av. IV - XX asr	UNESCO ansambli	Yuqori tashrif jamlanmasi; marshrutlash va konservatsiya nazorati
Kalon minorasi va masjidi	XII asr	UNESCO ansambli	Jismoniy yeyilish; tashrif oqimini tartibga solish
Ismoil Somoniy maqbarasi	IX - X asr	UNESCO ansambli	Tuzilmaviy nozik holat; konservatsiya va cheklangan kirish
Labi Hovuz ansambli	XVI - XVII asr	UNESCO ansambli	Gavjumlik; piyodalar zonasi va kechki yuk taqsimoti
Chashmai Ayyub	XII - XIV asr	Milliy ro'yxat	Ziyoratgoh-yodgorlik; ziyoratchi oqimini tartibga solish
Bahouddin Naqshband majmuasi	XVI asr	Ziyorat markazi	Yuqori ziyoratchi oqimi; infratuzilma va xizmat sifati
Chor Bakr nekropoli	XVI asr	Milliy ro'yxat	Tabiiy yeyilish; reja asosidagi restavratsiya
Xojai Jahon (G'ijduvon)	XII asr (madrasa 1433)	Milliy ro'yxat	Kuniga 150-200 ziyoratchi (~55-73 ming/yil); restavratsiya ehtiyoji

Tahlil shuni ko'rsatadiki, obyektlar yoshi, vazifasi va joylashuvi bo'yicha keskin farq qilsa-da, ular umumiy tarkibiy zaiflikka ega: har biri qayta tiklab bo'lmaydigan, qat'iy obyekt bo'lib, uning saqlanishi yaqin atrofdagi sayyohlar hajmi va xulqini tartibga solishga bog'liq. Xususan, Xojai Jahon ziyoratgohi kuniga 150–200 ziyoratchini, ya'ni yiliga 55–73 ming kishini qabul qiladi — bu diniy va meros turizmiga mavjud talabni ko'rsatadi, ammo ayni paytda obyektga tushadigan jismoniy yukni boshqarish zaruratini ham keltirib chiqaradi. Bunday yondashuv "restavratsiya — autentiklikni saqlash" muvozanatini saqlashni talab etadi.

Yashil turizmni muvaffaqiyatli rivojlantirgan davlatlar yagona universal modelni qo'llamagan, balki yondashuvlarni o'z mintaqaviy, ijtimoiy va madaniy sharoitlariga moslashtirgan. Germaniya, Ispaniya, Turkiya, Avstriya va Janubiy Koreya tajribasi tahlili yashil turizm muvaffaqiyati texnologiya yoki moliyadan ko'ra ko'proq to'g'ri boshqaruv va mahalliy jamoa manfaatlarini hisobga olishga bog'liqligini tasdiqlaydi (3-jadval).

3-jadval. Xorijiy tajriba va uni Buxoro viloyatiga moslashtirish yo'llari[5]

Davlat	Asosiy yashil mexanizm	Xorijdagi natija	Buxoroga moslashtirish
Germaniya	Yashil sertifikatlash va energiya tejash tizimi	Energiya sarfi -15%, bandlik +25%	Eko-mehmonxona va oilaviy mehmon uylari uchun yashil standartlar
Ispaniya	Tarixiy markazlarda yashil boshqaruv	Sayyohlik yuki -30%, daromad +12-14%	Tarixiy markazda piyodalar va yashil zonalarni kengaytirish
Turkiya	'Green Star' dasturi	Suv sarfi -20%, xizmat sifati oshdi	Ziyorat turizmi obyektlari uchun yashil mezonlar
Avstriya	Agro va qishloq yashil turizmi	Qishloq bandligi +25%	Chekka tumanlarda agro-eko klasterlar tashkil etish
J. Koreya	Aqlli va yashil turizm	Chiqindi -12%, oqim muvozanati	QR-yo'riqnoma, aqlli marshrut va monitoring tizimi

Tizimli ravishda yashil turizmni joriy etgan davlatlarda turizm daromadi yillik o'rtacha 8–15 foizga oshgan, ekologik yuk 15–30 foizga kamaygan va mahalliy bandlik 10–25 foizga ortgan. Buxoro viloyati uchun eng maqbul yo'l — bu eng yaxshi xalqaro tajribalarni mahalliy tarixiy, madaniy va ijtimoiy xususiyatlarga moslashtirish bo'lib, bu yashil turizmni barqaror mintaqaviy rivojlanishning uzoq muddatli mexanizmiga aylantiradi.

Viloyat resurs salohiyati va statistik tendensiyalar asosida ishlab chiqilgan prognoz 2030-yilga borib turizm sohasida sezilarli sifat va miqdor o'zgarishlari kutilishini ko'rsatadi. Jumladan, sayyohlar soni 1,05 mln dan 1,35 mln kishiga, turizm daromadi 1,10 trln dan 1,65 trln so'mga oshishi, yashil obyektlar ulushi 38 foizdan 55 foizga yetishi, ekologik yuk indeksi esa 88 dan 70 ga kamayishi prognoz qilinadi (4-jadval).

4 Manba: Tadqiqotlar natijasida muallif ishlanmasi.
5 Manba: Tadqiqotlar natijasida muallif ishlanmasi.

4-jadval. Buxoro viloyati uchun yashil turizm prognoz ko'rsatkichlari[6] (2025-2030)

Ko'rsatkich	2025	2030	Izoh
Sayyohlar soni (mln kishi)	1,05	1,35	Yashil marshrut va xizmatlar hisobiga barqaror o'sish
Turizm daromadi (trln so'm)	1,10	1,65	Xarajat va xizmat sifatining oshishi
Yashil obyektlar ulushi (%)	38	55	Eko-mehmonxona maqomi va yashil sertifikatlar
Yashil investitsiya (mlrd so'm)	420	850	Davlat-xususiy sheriklik va xorijiy investitsiya
Mahalliy bandlik (ming kishi)	18,5	26,0	Eko-mehmonxona, agroturizm va hunarmandchilik
Ekologik yuk indeksi	88	70	Resurs tejash va raqamli boshqaruv orqali kamayish

Prognoz ko'rsatkichlarining nisbiy o'zgarishi 3-rasmda aks ettirilgan. Tahlil shuni ko'rsatadiki, eng yuqori o'sish yashil investitsiya (+102%) va turizm daromadi (+50%) bo'yicha kutiladi, ekologik yuk indeksi esa 20 foizga kamayadi. Bu — o'sish bilan barqarorlik bir-biriga zid emas, balki bir-birini to'ldiruvchi jarayon ekanligini tasdiqlaydi (3-rasm).

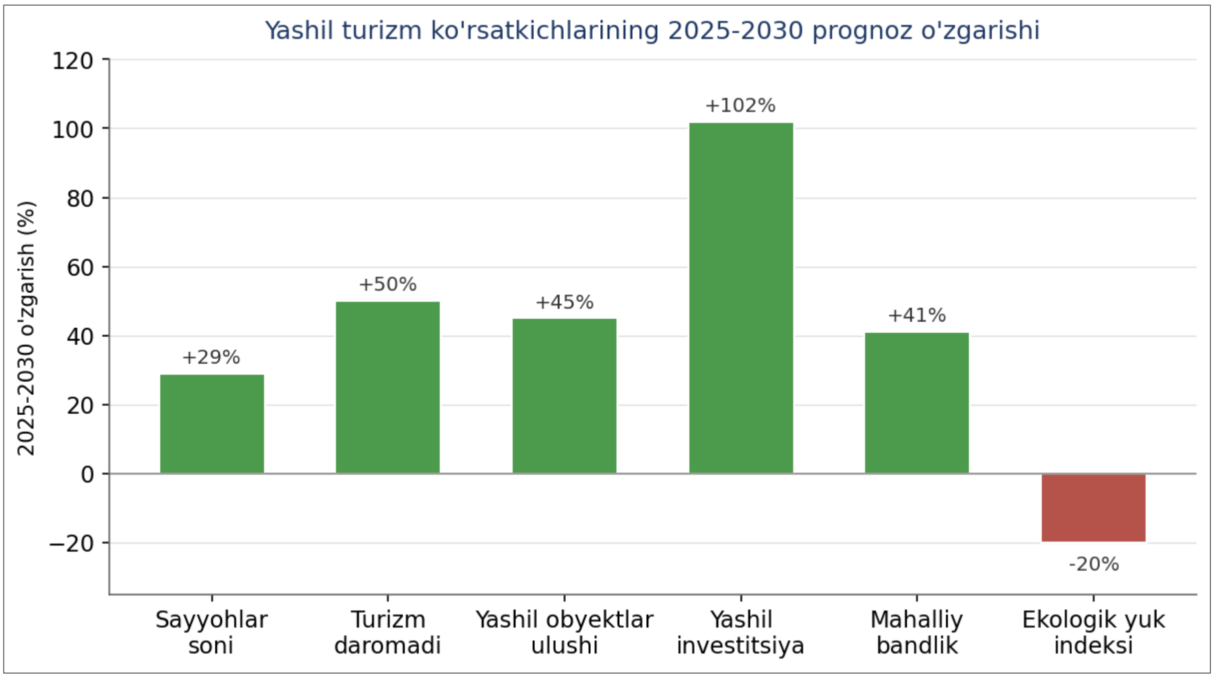

3-rasm. Yashil turizm ko'rsatkichlarining 2025-2030 prognoz o'zgarishi[7]

Tadqiqotda mahalliy yoshlarni ekologik va madaniy turizmni rivojlantirishga jalb etuvchi "Eko-madaniy ko'ngillilar uyushmasi" (ECVA) loyihasi taklif etiladi. Loyiha uch yo'nalishda — ekologik ta'lim, madaniy merosni muhofaza qilish va turizm xizmatlarini ko'rsatish bo'yicha faoliyat yuritadi. Tur dasturi tarkibiga Buxoro shahri tarixiy markaziga ekskursiya (2 soat), Qizilqum sahrosiga ekologik ekspeditsiya (1 kun), an'anaviy hunarmandchilik ustaxonalari bilan tanishuv (yarim kun) hamda mahalliy taomlar va madaniy tadbirlar (kechqurun) kiradi. Loyihaning kutilayotgan natijalari: yiliga 200 dan ortiq ko'ngillini jalb etish, 50 ta yangi ish o'rni yaratish va mahalliy hunarmandchilik hamda atrof-muhit muhofazasi jamg'armasiga yiliga 100 mln so'm yo'naltirish.

Mazkur model madaniy va tabiiy resurslarni yagona eko-madaniy mahsulotga birlashtirib, sayyohlarning qolish muddatini uzaytirish, mahalliy bandlikni oshirish va meros muhofazasini moliyalashtirish kabi natijalarni ta'minlaydi. Bu yondashuv eko-madaniy integratsiyani nafaqat nazariy ramka, balki barqaror mintaqaviy rivojlanishning amaliy strategik vositasiga aylantiradi (4-rasm).

6 Manba: Tadqiqotlar natijasida muallif ishlanmasi.
7 Manba: Tadqiqotlar natijasida muallif ishlanmasi.

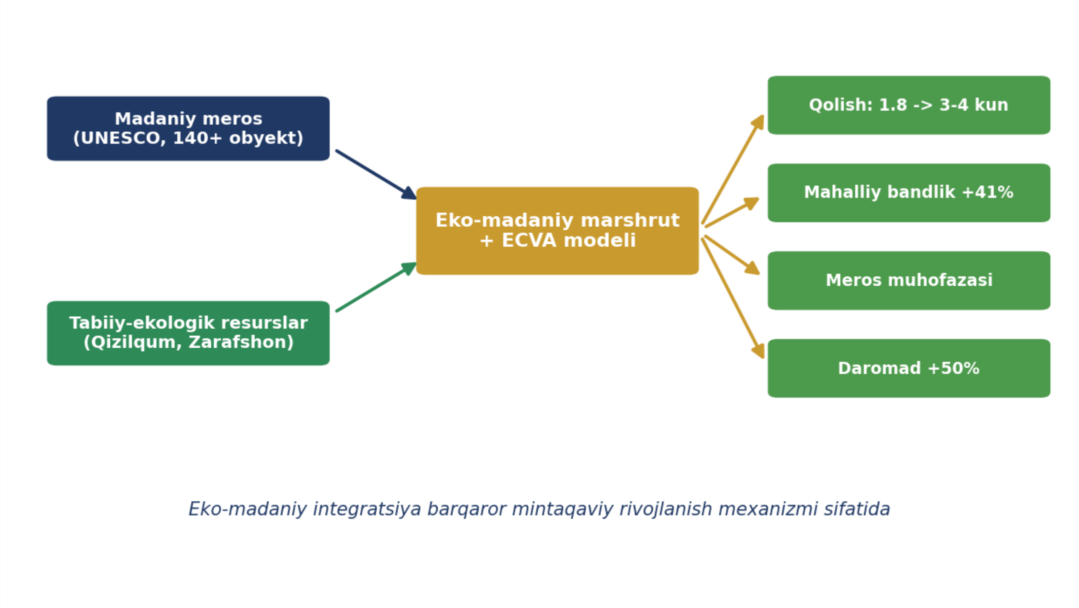

4-rasm. Eko-madaniy integratsiyaning konseptual modeli[8]

Tahlil natijalari barqarorlik turizm rivojiga to'siq emas, balki uning zaruriy sharti ekanligini ko'rsatadi. Madaniy meros obyektlari cheklangan va qayta tiklab bo'lmaydigan resurs bo'lganligi sababli, ularni saqlash tezligidan ko'ra tezroq iste'mol qiladigan har qanday model o'z-o'zini tugatuvchidir. Buxoro misolida sayyohlar oqimining shahar markaziga jamlanishi va qolish muddatining qisqaligi aynan shu xavfni aks ettiradi. Bozor mexanizmlari autentiklikning yo'qolishi yoki mahalliy jamoa manfaatlarini o'z-o'zidan hisobga olmaydi; shu bois carrying capacity (sig'im) cheklovlari, daromadning konservatsiyaga qayta investitsiya qilinishi va jamoa ishtiroki kabi maqsadli boshqaruv vositalari zarur. Buxoro — rivojlanayotgan destinatsiya sifatida — barqarorlikni inqirozdan keyin emas, balki o'sishning boshidanoq tizimga singdirish imkoniyatiga ega.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Buxoro viloyati ekologik va madaniy turizmni uyg'unlashtirish bo'yicha namunaviy mintaqaga aylanish uchun istisno salohiyatga ega. Tadqiqot natijalari uchta asosiy xulosaga olib keladi: birinchidan, eko-madaniy turizm haqiqiy rivojlanish dvigateli, ammo faqat to'g'ri boshqarilgan taqdirdagina; ikkinchidan, tiklanish bilan tanazzulni ajratuvchi hal qiluvchi omil — sayyohlar oqimini sig'imga muvofiq boshqarish va daromadni merosga qayta yo'naltirish; uchinchidan, Buxoro barqarorlikni o'sishning dastlabki bosqichidanoq singdirish orqali yetuk destinatsiyalardagi inqirozlardan qochishi mumkin. Tadqiqotning iqtisodiy asoslanganligi 2,68 foyda-xarajat nisbati, 1120 dan ortiq ish o'rni va ekologik izning 28 foizga kamayishi bilan tasdiqlanadi. Tadqiqot asosida quyidagi besh yo'nalishli amaliy tavsiyalar taklif etiladi:

1-tavsiya. Sertifikatlangan eko-madaniy marshrutlar tarmog'ini yaratish. 2027-yilga qadar kamida 10 ta sertifikatlangan marshrut ishlab chiqilishi, har bir marshrut kamida bitta UNESCO yoki milliy ro'yxatdagi obyektni bitta tabiiy obyekt bilan birlashtirishi va Bronza–Kumush–Oltin darajali sertifikatlash tizimini joriy etishi lozim.

2-tavsiya. ECVA uyushmasini institutsionallashtirish. Loyiha rasmiy nodavlat notijorat tashkiloti maqomiga o'tkazilishi, Buxoro davlat universiteti bilan hamkorlikda gid-mutaxassislar uchun sertifikatlash dasturi ishlab chiqilishi va marshrut chiptalari savdosidan 2–3% ajratma orqali doimiy moliyaviy oqim ta'minlanishi kerak.

3-tavsiya. Turistik-rekreatsion zona (TRZ) mexanizmini faollashtirish. Qizilqum sahrosi etagi (Qorako'l va Romitan tumanlari) eko-sertifikatlangan korxonalar uchun 10 yillik soliq imtiyozlari bilan pilot TRZ sifatida belgilanishi va kamida 70% mahalliy bandlik sharti qo'yilishi maqsadga muvofiq.

4-tavsiya. Integratsiyalashgan mahsulot orqali qolish muddatini uzaytirish. Hozirgi 1,8 kunlik o'rtacha qolishni 3–4 kunga oshirish sayyohlar sonini oshirmagan holda turizm daromadini ikki barobardan ko'proqa orttiradi. Buning uchun marshrut, hunarmandchilik va tabiiy ekskursiyalar "Buxoro eko-madaniy tajribasi" brendi ostida ko'p kunlik paketga birlashtirilishi lozim.

5-tavsiya. Turizm ta'sirini monitoring qilish tizimini joriy etish. Viloyatda sayyohlar soni, ekologik ko'rsatkichlar,

8 Manba: Tadqiqotlar natijasida muallif ishlanmasi.

iqtisodiy va ijtimoiy ko'rsatkichlarni qamrab oluvchi yillik "Turizm ta'siri hisoboti" yuritilishi va uning ma'lumotlari TRZ shartlari hamda ECVA shartnomalarini qayta ko'rib chiqish uchun asos bo'lishi kerak.

Umuman olganda, izchil institutsional sa'y-harakatlar va dalillarga asoslangan rejalashtirish bilan Buxoro Markaziy Osiyoda barqaror turizmning yetakchi destinatsiyasiga aylanishi mumkin. O'tmish — asos, barqaror turizm — uni asrovchi vosita, zamonaviy sayyoh bilan tarixiy makonning uchrashuvi esa mas'uliyatli boshqaruv beradigan dividenddir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasining 18.07.2019-yildagi "Turizm to'g'risida"gi O'RQ-549-son Qonuni // URL: https://lex.uz/docs/-4428097
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 5-yanvardagi "O'zbekiston Respublikasida turizmni jadal rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-5611-son // URL: https://lex.uz/docs/-4143188
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 28-sentyabrdagi "2022 — 2026-yillarda Buxoro viloyatida turizm sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 543-son qarori // URL: https://lex.uz/docs/-6212874
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 28.01.2022-yildagi "2022 — 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmon // URL: https://lex.uz/docs/-5841063
5. Ceballos-Lascurain H. Tourism, Ecotourism, and Protected Areas. — Gland: IUCN, 1996. — P. 20–22.
6. UNWTO. Tourism Highlights. — Madrid: World Tourism Organization, 2023.
7. UNEP, UNWTO. Making Tourism More Sustainable: A Guide for Policy Makers. — Paris/Madrid, 2005.
8. United Nations. Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development (A/RES/70/1). — New York, 2015.
9. Richards G. Cultural Tourism: Global and Local Perspectives. — London: Routledge, 2018.
10. Honey M. Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise? (2nd ed.). — Washington, D.C.: Island Press, 2008.
11. UNESCO World Heritage Centre. Historic Centre of Bukhara. — whc.unesco.org.
12. Yoriyeva F. M. Buxoro viloyatida agroturizmni rivojlantirish istiqbollari // Iqtisodiyot va turizm jurnali. — Buxoro: BuxDU, 2024. — 3-jild. — 1-son. — B. 45–51.
13. Eralov A. Buxoroda gastronomik turizm va infratuzilma rivoji // Turizmda ilmiy tadqiqotlar. — Toshkent: TDIU, 2025. — 5-jild. — 2-son. — B. 33–39.
14. Norboyev U. T. Buxoro viloyatining ekologik va rekreatsion salohiyati // Geografiya va tabiiy resurslar. — Toshkent: O'zMU, 2024. — 4-jild. — 1-son. — B. 58–64.
15. Buxoro viloyati statistika boshqarmasi. Buxoro viloyati turizm statistikasi 2020–2026. — Buxoro, 2026. — B. 3–7.
16. Buxoro viloyati statistika boshqarmasi. Buxoro viloyati turizmni rivojlantirish prognozi 2025–2030. — Buxoro, 2026. — B. 5–11.
17. O'zbekiston Respublikasi Turizm va madaniy meros vazirligi. Yashil turizmni rivojlantirish strategiyasi 2025–2030. — Toshkent, 2025.
18. Lee P., Hunter W. C., Chung N. Smart Tourism City: Developments and Transformations // Sustainability. — 2020. — Vol. 12, No. 10. — P. 3958.
19. Jackson L. A. Community-Based Tourism: A Catalyst for Achieving the UN SDGs One and Eight // Tourism and Hospitality. — 2025. — Vol. 6. — P. 29.
20. Global Sustainable Tourism Council. List of GSTC-Recognized Standards. — 2024.
21. World Bank. Nature-Based Tourism and Green Economy Finance. — Washington, D.C.: World Bank Group, 2025.
22. The International Ecotourism Society (TIES). Ecotourism Definition and Principles. — 2022. — ecotourism.org.
23. Dushanova Y., Kadirova S., Kurbanova M., Khaydarova D. Smart and Inclusive Tourism in Bukhara: Towards Accessibility in Heritage City // Frontiers in Sports and Active Living. — 2025. — Vol. 7. — Art. 1624663.
24. Qizi X. N. N. Muhofaza qilish va barqaror rivojlanish: ekoturizmning ilmiy jihatlari va Monviso transchegaraviy biosfera qo'riqxonasi tajribasi tahlili // Raqamli iqtisodiyot. — 2025. — № 10. — B. 759–774.
25. Nematilloyevna K. N., Khabibulloyevna K. S., Mahbuba K. The Economic Essence of the System "Natural and Recreational Areas in Tourism Sphere" // JournalNX. — 2021. — Vol. 7, No. 03. — P. 21–28.

26. Nematilloyevna K. N., Salimovna N. G., Muxammedovna T. M. Potential, Mechanisms and Scenarios of Sustainable Tourism Development in Regions of Uzbekistan // Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance. — 2021. — Vol. 2, No. 12. — P. 32–39.
27. Kurbanova M. X. Sustainable Development of Shrines Across Bukhara Based on Knowledge Dissemination // ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ АГРАРЛЫҚ ЗЕРТТЕУ УНИВЕРСИТЕТІ МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН. — 2022. — B. 41.
28. Хайруллаева Н. Н. Conditions and Features of Development of Sustainable Nature-Based Tourism // Современное экологическое состояние природной среды и научно-практические аспекты рационального природопользования. — 2017. — С. 174–177.

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/5

© Materiallar koʻchirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida koʻrsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna boʻlishingiz mumkin. Obuna boʻlgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga toʻlov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida joʻnatishingizni soʻraymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga joʻnatamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi boʻyicha roʻyxatdan oʻtkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulugʻbek tumani
Kumushkon koʻchasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz